# Jean François Millet

---

## Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av Carl G. Laurin (1868-1940), digitaliserat i september 2007 från University of California av Google Books, har hämtats från Internet Archive och anpassades i december 2016 för Projekt Runeberg av Ralph E.

Det var sammanbundet med **Människor**. Sidorna 5-7 saknas tyvärr i denna digitalisering och behöver kompletteras.

Carl G.Laurin.

JEAN FRANfOlS MILLET

iS t o c k k o 1 nv

P. A.N"o rst e dt iC $ o ti e r s FèrUrCARL G. LAURIN

JEAN FRANCOIS MILLETJEAN FRANCOIS MILLET

AV

CARL G. LAURIN

•i

MED 3 2 BILDER

andra upplaran

STOCKHOLM

P. A. NORSTBDT & SÖNERS FÖRLAGPr i t haft. kr. 14:50, inb. kr. 17:IO

J. F. MILLET.

ena sidan höja sig några grå med ormbunkar beklädda stenar, här och där uppmuntrade av några stänk med gul ginst eller purpurröd ljung, och mellan dessa ser man ner på vågorna, som mot den klippiga stranden slås till skum, och man uppfångar en skymt av fåren, som avbeta det korta gräset. På andra sidan om fruktträdgården betesplatser med ekar och almar böjda av vinden i fantastiska former och djupa slingrande gränder med höga häckar.» Här låg det envåningshus, där Millet tillbragte sin barndom i en omgivning av kärleksfulla och plikttrogna människor, lika fria från råhet som från pjunk.

Vid tolv års ålder konfirmerades han i Grévilles kyrka och väckte genom sina förståndiga svar en sådan uppmärksamhet, att han av abbéen blev tillfrågad, om han ville fortsätta att studera. Ännu hade dock Millet ingen lust att lämna hemmet och dess sysslor, men hans lärare erbjöd sig att i alla fall lära honom latin. Virgilius blev nu hans stora kärlek, och den klarhet och skönhet, varmed lantlivet framställes i den romerske skaldens Georgica och bukoliska skildringar, bidrog att öppna hans ögon för det yttre naturlivet, liksom de i hemmet berättade sagorna och helgonlegenderna redan förut väckt hans fantasi. Millet läste hela sitt liv mycket och gärna, men det är i alla fall i hög grad egendomligt att tänka sig den normandiske bondgossen studera bibel och Virgilius på latin och dessutom fylla sitt sinne med världslitteraturens allvarligaste böcker: Augustinus' bekännelser och Pascals skrifter. Man har ej svårt att tro hans älsklingssyster Emilie, då hon säger, att han var »olik alla andra gossar». Trots sitt allvarliga lynne varMILLETS FÖRSTA TECKNINGAR.

han allmänt omtyckt, och man trodde, att Francois nog en gäng skulle bli en märklig man, men på hans konstnärsbana tänkte Grévilles ungdom lika litet som hans lärare, den gamle abbéen. Förvånad över hans djupsinniga frågor lär han ha yttrat: »Mitt stackars barn, du har ett hjärta, som kommer att göra dig bekymmer. Du anar inte, hur mycket du kommer att lida!»

I hemmet deltog Millet i lantbruket. Det första Millet ritade var kopior av några bilder i familjebibeln. Så började han att rita av de omgivande föremålen, och särskilt lär en teckning av tre män, ridande till marknaden på åsnor, väckt förvåning i byn. Även en framställning av de tio visa och de tio fåvitska jungfrurna blev mycket beundrad. En kolritning, föreställande en gammal gubbe, utförd på en vägg, blev det konstverk, som bestämde hans far att låta honom få vidare utbildning.

Millet rönte endast uppmuntran, aldrig motstånd från sin fars sida, då det gällde den konstnärliga utbildningen. »Min stackars Francois», sade fadern helt enkelt och allvarligt, då han hörde, att sonen ville bli målare, »jag ser, att den här tanken fått makt med dig. Jag skulle för länge sedan velat låta dig lära en målares yrke, som folk säger skall vara något så vackert, men det var omöjligt. Du är den äldste av mina gossar, och jag skulle ej kunnat reda mig utan dig, men nu, när dina bröder vuxit upp, skall jag ej längre hindra dig från •att lära det du är så ivrig efter. Vi ska resa till Cher-bourg och se, om du verkligen har nog talang för att kunna förtjäna ditt bröd.» I Cherbourg vände fadern sig till en lärjunge av David vid namn Bon Dumoucel, menIO



vanligen kallad Mouchel, och visade ett par av ynglingens sista teckningar, av vilka den ena föreställde en bonde räckande en brödskiva åt sin granne och hade ett bibelspråk till underskrift. Millet hade alltid denna teckning i ateljéen och brukade säga: »Jag vet ej, om jag kan göra bättre nu.» Man behöver ej vara anlagd för symbolik för att i denna teckning av bonden, som räcker bröd åt den hungrande, se ett nästan profetiskt uttryck för vad hans konst skulle bli, bondmålarens, som skulle ge de stora och enkla konstverk, som skulle mätta tusenden.

Mouchel blev så förvånad över den tjuguårige autodidaktens ritning, att han först förnekade möjligheten av att det var Millets eget verk. Men då far och son fast-höllo, att så var förhållandet, sade han till den förre: »Nå, då kan jag blott säga, att ni kommer att bli fördömd, som hållit honom så länge vid plogen, ty er son har ämne till en stor konstnär i sig.:»

I likhet med Rembrandt som nästan alla stora målare hade Millet lärt sig det mesta och viktigaste själv.

Det var 1835 Millet började sina studier för Mouchel, och samma år dog hans far. På dödsbädden yttrade denne till den hemkomne sonen: 'Ack, Frangois, jag hade hoppats, att vi en dag skulle kunnat få se Rom tillsammans.-'

Efter faderns död var det farmodern, som övertalade honom att återvända till Cherbourg och att fortsätta med sin målning. Denna gången vände han sig till en lärjunge av historiemålaren Gros, som hette Langlois, men denne betraktade sig mera som hans rådgivare och använde honom till medhjälpare vid utförandet avVISTELSE I CHERBOURG.



sina altartavlor. Dessutom kopierade Millet på stadens museum och fortsatte med att sluka böcker från och med Paul de Kocks romaner till och med Milton och Goethes Faust, naturligtvis i fransk översättning. Dessa lånades honom av en vän, M. Feuardent, som var biträde i en bokhandel. Det var av denne Feuardents dotter Millet sedermera gjorde det originella och vackra barnporträttet, och Millets äldsta dotter blev i framtiden gift med Feuardents son.

»Med den häpnad», har man sagt, »varmed en höna betraktar den örnunge hon utkläckt», följde Langlois den unge Millets utveckling och sände Cherbourgs stadsfullmäktige en skrivelse, däri han med fransk vältalighet dramatiskt berättar om sin lärjunge: »Under de sista sex månaderna ha hans framsteg varit ständiga och snabba.

Om ytterligare några dagar har jag icke mer att säga eller visa honom. Min lärjunge behöver en vidare krets än vår stad, bättre skolor, bättre modeller än vi kunna bjuda honom. I korthet, han behöver de fördelar Paris kan skänka, om han skall lära sig historiemålning, till vilket höga mål han otvivelaktigt är kallad. Han är bland de få utvalda. Men Millet har inga tillgångar utom den religiösa arten hos hans konst, hans rena karaktär och utmärkta uppfostran samt den aktning hans familj åtnjuter. Tillåt mig, mina herrar, att för en gångs skull lyfta på framtidens slöja och lova er en plats i mänsklighetens hågkomst, om ni på detta sätt hjälpa till att giva vårt land en ny stor man.» Med de penningar, som Cherbourg beviljade, tillika med ett ytterligare tillskott från departementet La Manche samt det lilla familjen kunde skrapa ihop begav sig Millet till Paris.IO



Hans farmors avskedsord till honom voro: »Kom ihåg dina förfäders dygder, och minns, att jag vid dopfunten lovade, att du skulle avsäga dig djävulen och alla hans verk, och vet, mitt kära barn, att jag hellre hörde, att du vore död än att du vore otrogen mot Guds lagar.»

Den 31 januari 1837 kom Millet till Paris. Han beskriver själva sin ankomst på följande sätt: »Det var en lördag i januari, som jag på aftonen under snöväder kom till Paris. Lyktornas ljus, som nästan skymdes av-dimman, den ofantliga mängden av hästar och vagnar, som stötte ihop och korsade varandra, de trånga gatorna, lukten och luften av Paris slog mig så åt huvud och hjärta, att den nästan kvävde mig.» Han beskriver, hur han en tid efter ankomsten ej vågade fråga efter Louvren av fruktan att göra sig löjlig och hur han slutligen från Pont Neuf upptäckte den majestätiska fasaden, som han på beskrivningen igenkände vara Louvren. »Utan dröjsmål styrde jag mina steg dit, skyndade mig uppför stora trappan med klappande hjärta och med de snabba stegen hos en man, som känner, att en av hans livs stora önskningar håller på att gå i uppfyllelse. Mitt hopp gick ej om intet. Jag fann mig nu bland en värld av . vänner, mitt bland mina egna släktingar. Mina drömmar voro fullt uppfyllda, för de kommande månaderna blevo de gamla mästarna min enda sysselsättning om dagarna. Jag slukade dem alla. Jag studerade dem, analyserade dem och återvände till dem beständigt. De 'primitiva' (fjortonhundratalets italienare) drogo mig ständigt till sig genom deras beundransvärda uttryck av ljuvlighet, helighet och fromhet. De stora italienarna (hög-i. Millet som ung. SjälvporträttIO



renässansens målare) fängslade mig genom sin stora skicklighet och kompositionens skönhet. Det fanns ögonblick, då S:t Sebastians pilar tycktes mig tränga igenom mig själv, när jag säg på Mantegnas martyr. Mästare från denna tid ha en märklig kraft. De få en att känna än glädjen än smärtan, som rör deras själar. Men då jag såg den teckning av Michelangelo, som föreställer en avsvimmad man, så kände jag, att detta var en annan sak. Utseendet hos de slappnade musklerna, ytan och modelleringen hos denna gestalt, uttrycket av kroppsligt lidande gåvo mig en hel serie av intryck. Jag kände mig plågad av samma smärta. Jag ömkade mig över honom, jag led med hans kropp, i hans lemmar. Jag såg, att mannen, som hade gjort detta, kunde i en enda figur uttrycka allt det goda och onda i mänskligheten. Det var Michelangelo. Det förklarar allt. Jag hade redan i Cherbourg sett några dåliga gravyrer efter hans arbeten, men här rörde jag vid hjärtat och kände på rösten den, som med sådan makt har förtrollat mitt sinne under hela mitt liv.» Hur klart ger ej Millet här uttryck åt den mystiska tjusningen hos den Övermänsklige italienaren, med vilkens konst — hur olika den än är i det yttre — Millets egen har en sådan inre likhet. Denna hans lidelsefulla hyllning är att taga vara på, om man vill intränga i den store bondmålarens väsende.

Av de äldre fransmännen fängslade honom särskilt Poussin, som måtte ha något av den franska folksjälen i sin för utlänningar ofta så kalla konst. Alldeles grund-skilda målare som David och Delacroix kände sig dragna till honom.MILLET I DELAROCHES ATELJÉ. IS

2. Vert-Vert, nunnornas papegoja. Pastell. Privat ägare i Skottland.

Av de moderna beundrade Millet romantikern Delacroix, men det var i Delaroches ateljé han arbetade. Denne målare på modet, vars »historiska tavlor» Millet kallade stora vinjetter eller teatereffekter utan verklig känsla»,

visade honom vänlighet och tycktes förstå, att här var en begåvning av ovanligt slag.

De små tavlor, som Millet vid denna tid utförde, visade dock inga spår av inflytande från upphovsmannen till »Cromwell vid Karl I:s lik» eller »Hertigen av Guises mord», vars tavlor Théophile Gautier kallade »en med falsk brackrealism sminkad konst för halvbildade». Millet målade nu pasticher efter Boucher och Fragonard, vilka han åtminstone kunde få sälja och därigenom skaffa sigIO



sitt knappa bröd. Trots att han hade en viss ovilja mot 1700-talets målare, hade dessa hans pasteller och oljemålningar ofta ett pittoreskt behag, som visade lejonklon. Ett av de verk, som tillkom vid denna tid om ock i en annan riktning, en pastell skildrande Gressets Vert-Vert, är ett litet mästerstycke i både form och färg. Den föreställer scenen, då den av sjömännen dresserade papegojan väcker nunnornas fasa genom sitt skamliga och hädiska tal. Mig förefaller den mycket påminna i färg och karakteristik om Honoré Daumiers fåtaliga men utsökta tavlor. Den gedigne och skarpsinnige kritikern Arsène Alexandre vidrör i sitt stora, klassiska arbete om Daumier vissa andra beröringspunkter mellan de två konstnärerna, vilka sedermera skulle bli personliga vänner. I ovannämnda pastell finnes en tydlig likhet med Daumier, denne ^karikatyrens Michelangelo».

År 1840 hade Millet för första gången en tavla utställd på Salongen, ett porträtt som ej väckte någon vidare uppmärksamhet. Hans flit och grundliga studier både i konsthistorien — han studerade Vasaris, Dürers och Lionardos skrifter — och i synnerhet i målningen hade således ännu ej fört honom långt. Det var med en viss misstro Cherbourgs stadsfullmäktige 1841, då han åter befann sig i deras stad, av honom för 300 francs beställde porträttet av den avlidne borgmästaren Javin. Målningen skulle utföras efter en föga liknande miniatyr, och resultatet blev detsamma, som det brukar bli vid dylika tillfällen. Porträttet befanns ha »en hårdhet i uttrycket, som var helt och hållet olika den fysionomi, som utmärkt denne aktningsvärde ämbetsman». Man bjöd Millet med äkta fransk sparsamhet kombinerad med

det ringa mått av affarsheder, som överallt så ofta användes mot okända konstnärer, ett hundra francs. Millet avböjde penningarna och skänkte porträttet till staden, påstående, att han hade trott sig böra göra »ett vackert snarare än ett likt porträtt».

Liksom Watteau och Chardin under 1700-talet utförde han åt handlande i staden några konstnärliga skyltar.

Vistelsen i Cherbourg blev denna gång av stor betydelse för honom, därigenom att han då lärde känna och gifte sig med Mlle Pauline Virginie Ono. Hon beskrives som en förtjusande men bräcklig varelse.

Det påstås, att farmodern vid bröllopsmiddagen hållit följande lilla tal till Millet: »Kom ihåg, Francois, att du är kristen först och målare sedan. Använd aldrig en så vacker kallelse för att tjäna religionens fiender. Offra aldrig på Baals altare. Behåll minnet av de stora helgonen, som målade vackra tavlor, och följ deras exempel.» Förmodligen hade farmodern ogillat de hedniska ämnena på några av sonsonens bilder. Millet svarade under allmänna skrattsalvor, i vilka även farmodern deltog: »Även om man täckte duken med guld och bad mig måla S:t Franciskus besatt av djävulen, så lovar jag att aldrig göra det.»

Ären 1843 och 1844, tillbragta i Paris, voro de svåraste i Millets liv, fulla av umbäranden och sorger. Hans hustru avled i början av 1840-talet. Samma år lyckades han genom en barnbild, kallad -»Den första ridlektionen» och föreställande barn, som leka häst, väcka den berömde kritikern Thorés intresse, och landskapsmålaren Diaz lär ha utropat: »Äntligen ha vi en ny mästare!»

3- Antoinette Feuardent.

Portratt i olja.

4. Sovande kvinna. Målning i olja. 1846.

Millet gjorde nu en ny resa till hemtrakten, där han målade porträtt, bland annat den vackra, något om Velazquez påminnande bilden av den lilla Antoinette Feuardent, dotter till den nyssnämnde vännen, som lånat honom böcker.

Nu — 1845 — ingick han sitt andra giftermål med Cathérine Lemaire från Lorient i Bretagne. Hon skänkte honom många barn och blev under hela hans liv honom en god hustru. Det var under de nu följande åren de flesta av hans tavlor med nakna figurer tillkommo, och Millet förtjänar utan varje tvivel den hederstitel av >le maitre du nu», mästaren i det nakna, som hans kamrater gåvo honom. Ibland påminna hans tavlor i denna riktning något om Correggio och Prudhon, ibland kan man liksom i den här avbildade hopkrupna figuren (bild 5) spåraIO

J. F. MILLET.

5. Hopkrupen naken kvinna.

Målning i olja.

något av Michelangelo. Med sitt ljusdunkel, sin så att säga oskuldsfulla sinnlighet ha vissa bilder, med sin storvulenhet åter andra, en skönhet, som mer tilltalar konstnärerna än den stora allmänheten. Offer till Pau, Offer till Priapus, Den druckna backantinnati äro titlar pa tavlor, som lågo fjärran från den ämneskrets, som förekommer på hans mest världsberömda tavlor. Den hed-

niska naturreligion han fått en inblick i genom studiet av Virgilius låg helt säkert till grund för dessa klassiska tavlor, så olika den iskalla nyantikens sätt att uppfatta liknande ämnen. Lika nytt och okonventionellt behandlade han ett klassiskt ämne: ~ Oidipusbarnet löses från ett träd, rid vilket det fastbundits\ Denna egendomliga tavla beundrades mycket av de moderna konstgranskarna på Salongen 1847. Men det är karakteristiskt för Millets självunderskattning och fattigdom, att den målades pa samma duk som den S:t Jerdme, för vilken hans farmor hyst ett sådant intresse och som refuserats till Salongen, ehuru den då så uppskattade målaren Couture i hög grad beundrade den.

År 1847 gjorde Millet bekantskap med en ung museitjänsteman i Louvren, Alfred Sensier, som skulle bli hans biograf och dessutom hans hjälp vid månget kritiskt tillfälle. Millets dotter brukade säga, att hennes far lärde sina barn att älska och akta Sensier "näst efter le bon Dieir. Bland hans konstnärsvänner frän denna tid märkas målarna Charles Jacque, Diaz, Dupré och Troyon samt bildhuggaren Barye.

Hans här meddelade andra självporträtt visar Millet vid denna tid. Med sitt svarta helskägg och sina genomträngande ögon såg han, säger en samtida, ut som Michelangelo eller Rikard Lejonhjärta. Han beskrives som en person över medelstorlek, korpulent, med tjurnacke och en bondes händer; det tillbakastrukna bruna håret visade en fin, egensinnig panna, ännu mer betydande genom de buskiga ögonbrynen och de djupblå ögonen, som voro halvöppna och hade ett ironiskt uttryck, så länge samtalet ej höjde sig till de högre regionerna». Så såg6. Badande kvinnor. Målning i olja. Inköpt 1875 av franska staten för 810 francs. Louvren, Paris

7. Millet omkring 1848.

Självporträtt. Teckning.

Millet ut 1848, ett årtal som även i hans liv skulle bli historiskt. Trött på att måla naket utställer han detta år Sädesrensaren, som blivit kallad »den store bondmålarens manifest». Visserligen hade Millet förut målat både bönder och stadsarbetare, men det var dock genom denna tavla, Le Vanneur, den sädesrensande bonden omgiven av guldglänsande dammoln, som han väckte allmänhetens uppmärksamhet på denna riktning. Den nya8. Sàdesrensaren. Le Vannéur. Målning i olja.

republikens inrikesminister Ledru Rollin köpte tavlan. Det var hög tid, ty då en vän besökte Millet för att lämna 100 francs i förskott, satt målaren på en lår i sin ateljé darrande av köld: "Tack», sade han, »det kom i rätt tid, vi ha inte ätit något på två dar.»

Millet tvangs att deltaga i juniupproret. Han var då sysselsatt med att måla en skylt åt en barnmorska. De trettio francs han fick därför räddade honom från nöd under denna svåra tid. Millet fick nu av franska staten beställning på en tavla, och han böljade med en Hagar och Ismael i öknen. Han ändrade sig dock, innan tavlan blev fullt färdig, och målade i stället Vilande skördefolk, fullbordad 1849.

I Paris rasade vid denna tid koleran, och Millet, som nu fått pengar för sin tavla -och alltid längtat ifrån Paris, erhöll härigenom ytterligare anledning att bosätta sig på landet. Den plats han valde var Barbizon i Fontaine-bleauskogen, ungefär 7 mil sydost om Paris. Några kilometer från Grez, där på 1880-talet Carl Larsson, Karl Nordström och August Strindberg samt andra för Sveriges konst och kultur viktiga personer levde och verkade, ligger det i konsthistorien så ryktbara Barbizon, där Corot, Rousseau och Diaz levde och där varje trädgrupp fått världsrykte genom de mest betydande landskapsmålare, minst jämngoda med de holländska på 1600-talet.

Redan under 1700-talet påträffade man på Salongerna motiv från denna trakt, men först de ovannämnda målarna skulle oupplösligt förbinda namnet Barbizon med konsthistorien. Under den tid, då Millet bodde här, skildras byn på följande sätt av en fransk författare, M.26 . J. F. MILLET.

Alexandre Piedagnel: »Varje hydda var bevuxen med vinrankor och glyciner och hade framför eller bakom sig en med hagtornshäckar omgiven liten trädgård, i vilken rosen utan fruktan att kompromettera sig gärna säll-skapade med kål och sallad.» Vad Millets eget hus beträffar, beskrives det sålunda: »När man kommande från Chailly gått två hundra steg på byns enda gata, påträffar man till höger ett tämligen lågt hus, som bokstavligen är täckt med en tjock mantel av klematis, murgröna och jasmin. Den lilla dörren, som en gång varit gråmålad, öppnar sig för var och en, som klappar på. Denna blygsamma bostad vette mot en stor trädgård, på det trevligaste oordnad. Blommor, grönsaker och frukter växte utan att bekymra sig om symmetrien och tycktes leva och fortplanta sig i bästa samförstånd. T va vita klangrosor klättrade nyfiket och näsvist utefter fönstren, och en av pilar inramad häck av vilda rosor och fläder förkunnar trädgårdens början, där mästarens ateljé ligger till vänster på nedra bottnen.» I hemmet, där slutligen nio barn uppväxte kring föräldrarna, trivdes Millet i en atmosfär av konst och bondevanor. Avgjutningar av antiken, särskilt detaljer från Partenonskulp-turerna, ett bondbröllop av Brueghel, en persisk målning och en vacker matta upphängd på väggen prydde hemmet. Här vandrade Millet i en gammal röd matroströja, en väldig av väder och vind medtagen halmhatt; träskor och en knölpåk fullbordade åtminstone sommartiden hans utrustning.

Ett besök i Millets hem skildras på följande sätt: »En afton sågo vi honom överblickande med sin mäktiga gestalt och sitt allvarsamma huvud det långaETT BESÖK HOS MILLET.

2 7

bordet utan duk, omkring vilket ett halvt dussin barn sträckte sina lerfat mot den ångande soppskålen. Hans hustru försökte att på sitt knä söva ett sjukt barn. Det rådde ibland en djup tystnad, och man hörde ej annat än de framför spiseln hopkrupna kattornas spinnande.» Då någon vän kom på besök, talade Millet ofta på det ivrigaste om litteratur, om de högsta filosofiska spekulationer samt om konsten. Millet förband i sina tankar även området för de lantliga arbetena med de vidaste historiska synpunkter och betraktade allt under evighetens synvinkel. Hemmet var alltid gästfritt, men Millet hade i följd av sin fullkomliga oförmåga att handskas med pengar nästan beständigt ekonomiska svårigheter, vilka förgiftade hans liv. Först då hans tavlor nådde mycket höga pris, efterträdde ett visst välstånd den forna torftigheten. Man får sålunda ej tänka sig de tjugusex år han nästan oavbrutet tillbragte i Barbizon som en idyll. Många sorger, månget yttre och inre lidande förbittrade och, kan man kanske också säga, fördjupade hans liv och hans konst. Lik Michelangelo dröjde han gärna vid konstens allvar. »Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett! Är detta», sade han, »det glada, lustiga arbete, som vissa människor vilja få oss att tro på? Och det är där i alla fall, som den sanna mänskligheten, den stora poesien finnes för mig.» Det var i den andan han skulle måla nu, då han definitivt funnit sin plats och skaffat sig det område, där

han kunde verka med hela sin personlighets egenart, allvar och kraft.

Det första ämnet han tog itu med var Rut och Boas, där den gammaltestamentliga titeln utbyttes mot28



Skördefolket och där, som nästan alltid i Millets tavlor, det ej var fråga om en historietavla i egentlig mening utan där den lantlivets naturliga höghet, vilken går igenom alla tider, ger bilden det drag av storhet, som gör, att vi rikta tanken på de tider, då patriarkerna vattnade sina hjordar vid Österlandets brunnar.

I ett brev till den ovannämnde Sensier beskriver Millet sitt liv och sina nya intryck från Barbizon. Han arbetar som en slav, säger han, och dagarna gå på fem minuter. Vilken äkta naturkänsla ligger ej i de ord, varmed han i samma brev beskriver Fontainebleau-skogen: »Om ni kunde se, hur vacker skogen är! Jag springer dit så ofta jag kan, då dagen och mitt arbete äro slut, och varje gäng kommer jag tillbaka förintad. Lugnet och storheten äro förskräckande, så att jag ibland känner mig riktigt rädd. Jag vet inte vad träden säga till varandra. Det är något vi ej kunna förstå, därför . att vi ej tala deras språk, men jag är säker på att de ej vitsa! Det är på samma sätt och med samma kärlek, som den tyske Moritz von Schwind talar om sina kära träd. Och om man ser så på naturen, då bli konstverken, där dessa träd förekomma, helt annorlunda, som Schwind säger, vals wenn's ein Esel schön abschmiert?. Egentlig trädmålare var dock Millets vän och granne Rousseau mera. Den omänskliga sidan» intresserade Millet allra mest, arbetet med dess tunga men också med dess samvetsfrid. Under dessa år omkring 1848, då de naivaste världsförbättrare predikade i Paris, ansågos Millets bondtavlor agitatoriska och socialistiska, och man trodde, att han genom sina ämnen ville anklaga samhället för alla missförhållanden. Millet, som avskydde9- Såningsmannen. I.e Semeur. Målning i olja.IO



politik, protesterade energiskt och gång på gång mot att inlägga något av anklagelse mot samhället i hans tavlor. »Jag avvisar av alla krafter», skrev han, »le coté démoc (den demokratiska tendensen), som man säger på klubbarnas språk och som man velat tillskriva mig. Jag vill blott, att man skall tänka på människan, som i sitt anletes svett förtjänar sitt livsuppehälle, och detta skall också sägas, ty jag har aldrig menat att göra en anklagelse; jag är bonde, bonde.» Det kan vara skäl att behålla dessa ord i minnet, då fråga är om Såningsmannen, den första stora tavla han utförde i Barbizon och som på 1850 års Salong väckte så mycket beundran och klander. Den har till Millets stora förargelse kallats »en kommunist trotsande Gud och människor», och den hamnade egendomligt nog i den Vanderbiltska samlingen. Låt vara att till och med börsspekulation kan vara hederligt arbete på sätt och vis, men man behöver ej vara bonde för att känna mera vördnad för det arbete såningsmannen utför. Hans majestätiska åtbörd kommer en att tänka på det stora och sunda brukandet av jorden, av vilket vi alla äro beroende. Det typbildande, som är karakteristiskt för Millets konst i motsats till det individualiserande, är särskilt tydligt i denna bild, som av den store romantikern Théophile Gautier kallades »årets vackraste tavla». Då tal är om denne »såningsman-*, kan det vara skäl att påminna om att Millet ofta målade samma ämne med små förändringar. Så skedde även med denna tavla.

Den framgång Millet vid denna tid vann förmörkades av hans ständiga penningbekymmer, av obetalade slaktar- och bagarräkningar samt av en envis huvudvärk. Dess-

utom kommo sorgliga underrättelser hemifrån. Farmodern avled, och två år efteråt — 1853 — dog även hans mor. Hon hade ivrigt önskat att återse sin son, men han nådde hemmet först sedan hon avlidit.

I en tavla ger han kroppslighet åt de känslor, som fyllde honom vid detta tillfälle. Det är Tobias-legenden som intresserar honom liksom fordom Rembrandt. Dock äro dräkterna det franska bondfolkets. År 1854 gjorde Millet mecl sin familj ett längre besök i hemtrakten. Han hade lyckats sälja en tavla, Kvinna, som ger mat åt köns, för 2,000 francs.

På världsutställningen i Paris 1855 blev hans Bonde, som ympar ett träd, mycket berömd ej minst av Gautier, och tack vare sin vän Rousseau fick han också under rätt egendomliga omständigheter sälja den. Rousseau meddelade Millet, vilken som vanligt var i stort behov av pengar, att en rik amerikan bjudit 4,000 francs.

Anbudet mottogs med förtjusning, men det visade sig sedan, att denne amerikan var Rousseau själv. Sensier, vilken hade åtagit sig besväret att försöka sälja Millets tavlor och teckningar i Paris, hade mycket förvånat sig åt det höga priset. Det är emellertid en sak att lägga märke till, att amerikanerna redan tidigt beundrade Millet. Ar 1853 köpte en amerikan av honom, och även den nyssnämnda tavlan av den ympande bonden, såld år 1881 för 133,000 francs, tillhör nu en amerikan med det finansiellt välklingande namnet Rockefeller. Kompositionen på denna tavla är ytterst enkel. I en trädgård ser man en bonde sysselsatt med att ympa ett fruktträd. Hans hustru med ett barn på armen ser på. Särskilt mannen har något otympligt över sig.IO



10. Hkrde vid fårfållan nattetid. Målning i olja.

Under år 1856 klagar Millet i sina brev beständigt över sin nödställda belägenhet, men lyckligtvis hörde han ej till dem, som låta bli att arbeta under olyckan. Nu tillkommo flera av hans bästa herdèbilder, framför allt Herde vid fårfållan nattetid, där fåren, som han alltid målade oöverträffligt, i månens bleka sken samlas i fållan. Hur intensivt han själv kände det han ville ge uttryck åt, märker man i ett brev till Sensier, där han säger: »Ack, att jag blott kunde låta andra känna som jag för all nattens fasa och härlighet, om jag blott kunde låta dem höra luftens sånger, tystnad och susning! Man måste känna det oändligas närvaro. Är det ej förskräckligt, hur dessa världar av ljus gå upp och ned

11. Axh.ockekskokna. I.es (llaneuses.

Målning i olja. Louvren. 1'aris.

ar efter àr på samma oföränderliga sätt; de skina på oss alla lika, på människors glädje och sorg, och när denna vår värld försvinner, skall den livgivande solen förbli — bevittnande utan medlidande den allmänna förödelsens Hela denna så att säga kosmiska synpunkt går igenom Millets konst.

. Axplockerskorna utställdes på 1857 års Salong. I kompositionens och teckningens enkla storhet hör den till Millets bästa saker. Färgen är kanske ej tavlans starkaste sida. Som kolorist är Millet i allmänhet ej lika betydande, som han är det som tecknare. Bland de berömmande rösterna hörde man också en del missnöje: »Varför målar han så fula människor?» hette det.





i2. Lf.ktiox i stickning.

Teckning av Millet. Hos K. van Wisselingh. l.ondon.

Fa denna invändning har Millet själv svarat: Ni masu-komma ihåg, att skönhet ej blott består i ett ansiktes form och färg. Den ligger i det allmänna uttrycket, i en passande och lämplig åtbörd. Edra vackra bondflickor äro ej lämpliga att plocka upp risknippor, att samla ax13- Det sjuka barnet. Teckning.



i augustisolen eller taga upp vatten ur brunnen. I)a jag målar en moder, försöker jag att göra henne vacker blott genom det uttryck, med vilket hon lutar sig över sitt barn. Skönhet är uttryck. ••

Axplockerskorna, denna betydande skildring av det oansenliga, mödosamma arbetet, fann med svårighet en köpare, som betalade 2,000 francs. Ar 1889 köptes den för 300,000 francs av M:me Pommery, som skänkte den till Louvren.

Under år 1858 utförde Millet ett egendomligt uppdrag. Påven Pius IX beställde en tavla över Den obefläckade avlehen till sin salongsjärnvägsvagn. Den utfördes i Millets vanliga fullkomligt okonventionella stil och torde ej behagat den höge beställaren.

Ungefär samtidigt tillkom den mest ryktbara av alla Millets tavlor, Ängelns, i vilken han koncentrerade hela sin

innerliga religiösa känsla i ett ämne, som frän lians

o o

tidigaste ungdom sysselsatt hans fantasi.

I december 1859 kom tavlan till Paris, och i början av 1860 såldes den till en belgisk konstvän för 2,500 francs. Om denna lilla tavla — den är 54 cm. hög och 65 cm. bred — har talats och skrivits volymer. Huvudsakligen är väl den enorma prisstegringen orsaken till detta allmänna intresse, och den är ej alltid något kriterium på ett högt konstvärde-. Det behöves ju endast, att två envisa mångmillionärer med dålig smak önska äga samma tavla, och det förekommer ej sä sällan, sa kan snart sagt vilket konstverk som helst fa reklamen av att vara köpt för en halv million. Men de flesta konstnärer äro av Millets egen åsikt, nämligen att Ängelns är ett av konstnärens mest lyckade verk. DenANCJEI.US-AU KTION EN



14. Aktonkingxingkn.

Målning i olja. I los M. Chaucliard. 1'aris.

har vandrat genom många länder och såldes under Millets livstid till tavelhandlaren Durand Ruel. Den bytte sedan ägare manga gånger, till dess den slutligen sommaren 1889 såldes pa den ryktbara Secrétanska auktionen. Efter en het strid mellan Louvren, museet i Washington och en privat amerikansk samlare nådde man till 451,000 francs, och tavlan höll just pa att vinnas åt Louvren, då ytterligare två amerikanska samlare anlände med extra-tag från Havre och började bjuda pä nytt. Antonin Proust, som bjöd för Louvren, gick till 553,000 francs. Den franska regeringen nekade emellertid att betala38

J. F. Ml 1.1.ET.

15. Dudkn och vedhuggaren.

Mftining i olja. Glyptoteket i Köpenhamn.

denna summa, och Angelus tillföll den nästbjudande, en amerikan. Slutligen såldes den för 800,000 francs at M. Chaucharcl i Paris, ägaren till Les Magasins du Louvre. En fransk kapitalist hade sålunda återbördat det förnämsta arbetet av Frankrikes och Europas mest betydande konstnär under 1800-talet till det land, som frambragt detsamma. Jag har ej sett originalet, men innan den utsökta Collection Roederer 1891 skingrades, var jag i tillfälle att se den nästan identiska pastell Millet gjort av samma ämne. Denna lilla pastell — 35 cm. hög och 44 cm. bred — såldes till en mr Forbes för 100,000 francs. Då man ser Angelus — och Millets tavlor för-
DÖDEN OCH VEDHUGGAREN^



lora ovanligt litet i reproduktion —, blir man sa gripen av den känslointensitet, varmed denna bild genomströmmas, att alla berättelser om stora summor, auktionsanekdoter och millionärer verka nästan profanerande och löjliga.

Man befinner sig pa ett fält utanför Barbizon med Chaillys kyrka i bakgrunden. En bonde och en bondkvinna, vilka plockat potatis, stå i förgrunden och böja sina huvuden till bön. Himmeln rosenfärgas av afton-rodnaden, och fran Chaillys kyrka ljuda klockorna, påminnande om att Angelus-bönen skall läsas. »Angelus Domini nuntiavit Mariæ: A ve Maria, gratia plena», — Herrens ängel sade till Maria: Hell Maria, full med nåd. — Trots sin isolerade ställning mitt på fältet gå figurerna underbart in i landskapet, och hela tavlan är utan tvivel en av de fa verkligt religiösa bilder, som tillkommit på 1800-talet. På denna liksom på de flesta av Millets tavlor är det ej individer, det är typen Millet skildrar.

En av Millets mest gripande tavlor, Döden och vedhuggaren, refuserades för Salongen 1859. Den Lafon-taineska fabeln »La mort et le bücherom, så målande redan den, skulle genom sin med hela Millets konst besläktade stämning av naivitet och medlidande helt naturligt slå an på konstnären. Det är denna fabels rörande ord om den

stackars gubben, som knogar och strävar med sina risknippor, som träffat Millets hjärta.

Quel plaisir a-t-il eu depuis qu'il est au monder En est-il de pius pauvre en la machine ronde?16. Moder, som ger sina barn mat. La becquée. Målning i olja. Museet i Lille.17. Fårklippning. Träsnitt, tecknat på stock av Millet och graverat av Adrian Lavieille.42



Men även den glädjelösaste pä den runda jordens yta hänger vid livet, och gubben stretar emot, då döden med en åtbörd av förfärande obönhörlighet griper honom med sin benrangelsarm i nacken. Tavlan pryder nu Glyptoteket i Köpenhamn.

Aret 1860 var märkligt genom det kontrakt Millet detta är slöt med konsthandlaren Arthur Stevens, broder till den utmärkte genremålaren Alfred Stevens. Millet, vilken, som flera gånger nämnts, alltid hade penningbekymmer, gick med glädje in på att mot 12,000 francs om aret lämna Stevens alla målningar och teckningar han utförde. Kontraktet skulle gälla i tre år och blev orsak till en hel mängd krångel och bråk — både i avseende pä utbetalningar och valet av ämnen. Bland de viktigare tavlor, som vid denna tid målades, märkas Moder, som ger sina barn mat — La becquée — samt Färklippning, en av de mänga tavlor där Millet med stor djurpsykologi skildrar fårens hjälplöshet. På Salongen 1863 förekom den mycket omskrivna Mannen med hackan.

Man påminde i kritikerna över denna sista tavla — en man, som stöder sig på sin hacka och med uttröttad min och gapande mun blickar framåt — om den kände 1600-talsförfattaren La Bruyères ord om sin samtids bönder: Man ser vissa vilda djur, såväl hanar som honor, spridda på landet, än svarta, än likbleka, än brända av solen, bundna vid jorden, i vilken de gräva och röra med en oövervinnelig envishet; de ha en sorts talröst, och när de resa sig upp, visa de en människas ansikte, och de äro verkligen människor."1 Det låg något sant i denna hänvisning, något mycket sannare änKRITIK MOT Ml 1.1 .ET.



18. Mannen med hackan. L'homme a i.a holk.

Mätning i olja.

en annan konstkritikers ord om tavlan: att sådana gestalter ej ens äro vanliga i ett dårhus. Det var det storslagna i det hårdaste kroppsarbetet Millet här ville föreviga. Dödstrött och ändå imponerande ville Millet här framställa bonden.

En rent motsatt stämning fanns i den 1863 tillkomna Herdinnan, en Barbizon-flicka som med sina får stickande beger sig till hemmet. Tavlan möttes med allmän sympati, och franska staten, vilken ofta fyller sina museer — då det gäller moderna tavlor — med samma medelmåttiga gods som andra staters museer, kom med ett44 J- V- MILLET.

19. Herdinnan. I.a 15ekgére.

Målning i olja.

särdeles snålt anbud, 1,000 francs, och naturligtvis for sent. Tavlan hän o-er nu hos INI. Chauchard.

O

Millet brukade säga, att han ville tolka le cri de la terre , och detta rop ur jordens eget bröst har han med övernaturlig intuition återgivit på den 1867 målade \ Intern. I denna skildring av åkern under en barvinter, där kråkornas skaror flyga över kvarlämnade redskap, får Millet in något av själva jordytans mystik. Denna tomma tavla , som många skulle säga, är i stället sällsynt rik på innehåll. Själv älskade Millet den melankoliska nordfranska vinterstämningen, jag måste tillstå», sägerMIU.ETS NATURKÄNSI.A.

2 O. VlNTKKN. Målning i olja.

han, att de saker man ser här ute under denna dystra tid göra ett starkt intryck, och detta är en stor ersättning för att man har så litet tid att arbeta. För intet |iris skulle jag vilja umbära den, och om man föresloge mig att skicka mig till södern för att tillbringa vintern där, skulle jag tvärt säga nej. Ack, du fält, du skog i edra sorgkläder! Hur mycket skulle jag ej förlora, om jag ej såge er!- Men även det älskligt idylliska låg för Millet. En välgörande motsats till hans allvarliga imponerande bönder. Dessas gestalter tolka sorgen över den hemska förbannelsen i första Mosebok: »För-46 J. F. Ml 1.1.ET.

21. Getvakterskan.

Målning i olja

bannad \ are marken för din skull. Med vedermöda skall du nära dig av henne i alla dina livsdagar, och törne och tistel skall hon bära åt dig. Men å andra sidan, hur vänligt ler ej naturen på bilden av den badande Gàs-vakterskati! Hela gåsflocken snattrar i ån, som stilla flyter fram beskuggad av lövträden. Gåsvakterskan, en gestalt full av älsklig, omedveten sinnlighet, prövar med ena foten, hur pass kallt vattnet kan vara. Det är ett konstverk av den sorten, som Whistler kallar »ett glädjeämne för alla tider av »mästaren i målning av naket .

Vid mitten av 1860-talet prydde Millet matsalen hosMil.I.ET OM I500-TALETS FONTAINEBI.EAUSKOI.A. 47

M. Thomas i Paris med fyra allegoriska tavlor med ämne från antiken och föreställande de fyra årstiderna. /'åren symboliseras av Dafnis och Chloe, Sommaren av Ceres, Hösten skildras genom vinskörd och dryckeslag och l 'intern genom motiv nr Anakreons täcka dikt om den frusne lille Amor, ett ämne som Lafontaine förfranskat och över vilket H. C. Andersen skrivit den bekanta sagan vDen uartige Dreng . I dessa bilder tyckes konstnären ej nått så högt som i sina övriga verk. Det är av-intresse att höra den store bondmålaren yttra sig om de dekorativa målningarna i Fontainebleau-slottet, målningar som han studerade på grund av sitt arbete med Årstiderna: :Jag har ännu en gång , säger han, sett Rosso och Primaticcio i Fontainebleau. . Det ligger en egendomlig makt i dem. Det är visserligen sant, att de tillhöra dekadansen, deras dräkter äro ofta löjliga, deras smak är tvivelaktig, men vilken styrka i deras uppfattning! Hur starkt väcker ej deras våldsamma glädje minnet av forna tider! Jag skulle kunna tillbringa timmar inför dessa vänliga jättar.Man ser, att Millet ej hade ett spår av den tränga självgodhet, som så ofta medföljer även stora profeter från landsorten. Det inskränkta sedlighetsnit», det tvärsäkra fördömande av all sorts kultur, som ej passar i bondstugor och ladugårdar, vilket plägar vanpryda s. k. folkliga rörelser och personligheter, låg fullkomligt fjärran för hans verkligt humana sinne.

Här är platsen att meddela ett utdrag ur ett brev skrivet till en av hans vänner, som reste i Italien och vilken han ber köpa fotografier från Cimabue till Michelangelo. -Vad de gamla mästarna beträffar», fortsätter han, "så köp för all del bara fotografier, som äro22. Prov pä Millets handstil.

Brev frln konstnären till den franske författaren Alexandre Piedagnel. 4—175396. Laurin, Millet.IO

J. F. MILLET.

tagna direkt efter originalen och ej efter gravyrer. Tag ingenting av Rafael — han kan studeras i Paris —, forska noga i Neapel, om målningar i Herculaneum och Pompeji ha reproducerats. Då du köper figurmålningar, skall du naturligtvis välja sådana, som ha minst smak av akademikonst. Men tag allt, som är bra, gammalt och nytt, anständigt eller oanständigt/-

År 1867 var ett händelserikt år för Millet. På världsutställningen i Paris gjorde han och hans vän och granne Rousseau stor lycka. Den senare blev president for juryn och erhöll stora hedersmedaljen. Millet fick även första medalj och reste till Paris för att bevittna sin framgång. Denna var dock rent konstnärlig. Någon målare på modet blev han lyckligtvis icke.

Napoleon III hade föga sinne för konst, och da han, nyfiken att få se något av Millets omtalade tavlor, lät hämta dem till Tuilerierna, påstås det, att han missnöjt yttrat: Larmet om denne konstnär i träskor är vulgärt!

Under sommaren 1867 gjorde Millet med sin sjuka fru en resa till Vichy, där han även varit året förut och där han flitig som alltid målade och tecknade lantbefolkningen i mellersta Frankrike, som så mycket i karaktär skilde sig från hans vanliga modeller i Barbizon.

Den 22 december stod Millet vid sin vän Rousseaus dödsbädd. Under sina feberfantasier yrade den store landskapsmålaren om Millets tavlor.

Millet var en hemmänniska och lämnade ogärna Barbizon. Men utom de nyss omtalade resorna till Vichy gjorde han år 1868 en mycket kort resa till Elsass och Schweiz i sällskap med sin vän Sensier. Resan tyckes mycket ha störts genom hemlängtan.23-

Stickande herdeflicka. Etsning av Millet.5 2



Detta är blev Millet utnämnd till riddare av hederslegionen.

Under 1868 utkom en bok kallad Sonetter och etsningar, i vilken Millet bidrog med en etsning. Det är karaktäristiskt för honom, att han med stor ovilja hörde, att plåten skulle förstöras, ty arbetets upplaga skulle begränsas till 350 exemplar. Hellre än att krångla fogade han sig dock i det för honom obehagliga förstörandet av en plåt för att öka avtryckens dyrbarhet. Millet var en mycket framstående etsare. Den amerikanske konstkännaren Frederick Keppel uppger, att hans fullt färdiga etsningar endast äro tretton till antalet. De ha till skillnad från så ofantligt mycket inom detta område originalitetens särmärke.

Liksom Zorn återger Millet ofta de tavlor han målat också i etsning. Han försökte sig dessutom både som litograf och träsnidare.

Bland hans arbeten i svart och vitt äro emellertid hans teckningar det allra förnämsta, och många konstälskare sätta dem till och med framför hans målningar. Utförda med den allra största kärlek och noggrannhet, betinga de oerhörda priser.

Omkring 1870 kan man säga att den ekonomiskt tryckta ställning Millet hittills plågats av förbytts i välstånd. Hans familjeliv blev nu även i detta avseende lugnt och behagligt.

Hans son Francois hade valt samma bana som sin far men påverkades så starkt av dennes art, att hans konstnärliga självständighet blev lidande därpå.

Det lyckliga familjelivet stördes blott av husfaderns envisa huvudvärk.24- Moder bärande sitt barn. La sortie. Teckning.

Å2 5- Flicka, som kärnar smör. La baratteuse. Pastell.C RISSLAKTA RIO.



26. Grisslaktare. Målning i olja.

Ar 1870 arbetade Millet på den genom avbildningar mycket kända bilden Flicka, som kärnar smör.

Denna bild kom med på Salongen, och Millet valdes till juryman.

Vid krigsutbrottet arbetade han på en tavla, som mycket skilde sig från det han eljest målade. Grisslakten föreställer tvä karlar, som försöka draga ett motspänstigt, fett svin upp på slaktbänken. Man har med rätta påpekat, att det hemska i bilden mycket mildras av det lilla formatet. Tavlan besitter trots det obehagliga ämnet en verklig monumentalitet, och Millet sade själv om den: ^Cest un drame.»IO



Men ett sorgespel av jättedimensioner skulle nu utspelas i Frankrike. Den tyska invasionen förmådde Millet att åter uppsöka sitt Normandie.

I Cherbourg mottog han den serie av jobsposter, som skulle kulminera i kommunardernas mördande och

brännande.

vAr det ej gräsligt , skrev han till Sensier, >-vad dessa uslingar gjort av Paris? Dessa ohyggligheter äro utan motstycke. Vandalerna voro välgörare mot mänskligheten jämförda med dessa män. De plundrade åtminstone blott sina fienders städer.

Stackars Delacroix, som var så ivrig att pryda offentliga byggnader. Vad skulle han ha sagt?»

Man kan förstå, med vilka känslor Millet under sådana förhållanden nyss förut mottagit underrättelsen, att en grupp kommunistiskt sinnade konstnärer nämnt honom såsom kamrat och likatänkande. För en gångs skull lämnade han sin politiska likgiltighet och avböjde djupt kränkt varje gemenskap med »La Fédération des artistes de Paris», som denna grupp kallade sig.

Sommaren 1871 var sista gången han vistades i sin hemtrakt. Tillsammans med vännen Sensier besökte han de kära platserna och kyrkogården vid Gréville.

Här gjorde han studier till den bekanta tavlan i Louvren, som blev färdig 1872. Den lilla grå lantkyrkan avtecknade sig mot en blå sommarhimmel med gråvita moln. Det är en tavla fylld med frid och det starkaste stämningsinnehåll. Denna vid första påseendet så oansenliga tavla hör till den sorts konstverk, som tränga sig in i den hemligaste hjärtekammaren och som lära oss, hur starkt konsten sammanhänger med det allraKUSTBILDER. 57

27. Kyrkan i Gréville. Målning i olja, i Louvren. Paris. Inköpt av franska staten 1875 för 12,200 francs.

innersta av vàr personlighet och vilka viktiga saker som nägra linjer och några grågröna och gråbruna färgfläckar kunna säga oss, då de framsprungit ur en stor konstnärs själ.

Troligen var det vid denna tid den vackra Kustbilden, som äges av vårt Nationalmuseum, tillkom, ty Millet utförde under denna sin Cherbourg-vistelse flera mariner och strandbilder av detta slag.

I vår tavla vet man ej om det är färgen eller teckningen man mest beundrar, man häpnar över den kraft och storhet, varmed det enkla, torftiga ämnet behandlats.IO

J. F. MILLET.

28. Kustbii.d fkàn Normandie. Mülning i olja. Nationalmuseum i Stockholm.

Men även naturen i sin rikaste fyllighet skulle en gang malas av Millet, som, då han först såg Isle dt-France-landskapets frodiga grönska, tyckte, att det var för grönt, för yppigt för hans vid de magra kustgräs-betena vanda öga.

Våren skildrar den närmaste omgivningen kring hans hus i Barbizon, sådan den tedde sig i maj 1873.

Man känner friskheten efter ett åskregn. Mot svart-blåa moln avtecknar sig regnbågen. Fruktträd och lövmassor frodas i den ljumma luften, och en glad känsla av jordens outtömliga krafter griper åskådaren.FRANSKA STATEN BESTÄLLER DEN HELIGA GENOVEVAS LIV. 59

29. »Våren» i Barbizon.

Målning i olja i Louvren, Paris.

Då Millet målade denna tavla, var han friskare än någonsin och trodde sig kunna motse långa år av skapande och arbete. Men redan i juni samma år fick han genom en häftig blodstörtning en påminnelse om att hans liv stod på spel.

Den sista stora beställning han under våren 1874 erhöll kunde han ej hinna få färdig.

Franska staten beställde av honom en serie av atta tavlor med ämne ur den heliga Genovevas liv. De skulle pryda Panthéon, det stora minnestemplet på vänstra Seinestranden, som genomgått så många öden. Sainte Geneviève-kyrkan grundades 1764 av Souflot och förvandlades underIO

revolutionen till Pantheon och gravplats at Frankrikes stora män. Ar 1806 blev Panthéon åter kyrka. 1830 blev kyrkan åter Panthéon för att 1851 vigas till kyrka, vilket den förblev till 1885, da den ännu en gang blev ett minnestempel.

Millet skulle mala den heliga Genovevas historia. Och Millet, Giotto-beundraren, vars hela konstriktning hade ett genomgående drag av den mest innerliga religiositet, kände sig mycket tilltalad av uppdraget att i bild skildra Paris' skyddshelgon, som pä 400-talet för-vanade Paris genom sin fromhet. Han skulle emellertid ej fa dessa målningar färdiga, och, har man med rätta sagt, sällan har en sådan förlust för konsten blivit sa ersatt, som da Puvis de Chavannes några år efteråt ina-lade samma ämne pa samma plats.

Redan vid slutet av 1874 började Millets krafter att avtaga, och ehuru han fortfarande ivrigt arbetade, kände han dock slutet nalkas. Sorgsen sade han sig nu först klart se sin väg och konstens mening.

En morgon väcktes han av hundskall. En för kopp-let flyende hjort hade kommit in i en trädgård i grannskapet, där den slets i stycken av hundarna. Det är ett järtecken^-, yttrade Millet, "det stackars djuret, som kom för att dö bredvid mig, påminner mig om att jag också snart skall dö.

Några dagar därefter, den 20 jan. 1875, avled Millet och begrovs enligt sin önskan vid Rousseaus sida pa Chaillys närbelägna kyrkogård.

Över fyrtio år ha förgått, sedan Millet dog, och många, som 1875 betraktades som 1800-talets stora målare, ha sett sitt rykte blekna. Mer och mer har detMILLETS RYKTE VÄXER.



30. Tröskning på fältet.

Målning i olja.

djupt mänskliga i Millets konst blivit uppenbarat, och för många med mig står han som den störste möderne målaren. Fullt personlig och originell, har han sagt väsentligheter om människan och naturen, och såvitt man nu kan se, hör han till de få i sanning stora, vilkas verk skall bestå.

Åtskilliga ha en mera utvecklad teknik, en större förfining, ett kräsnare färgval, men få eller ingen av de nyare ha så nått till kärnan och givit oss det sunda, närande bröd, som mättar på det rätta sättet och som är det man längtar efter med en djupare och allvarligare hunger än den, som tillfredsställes med läckerheter.IO



Han har frän början haft sitt màl klart för sig: att framställa människan i hennes förhållande till jorden. Alla de viktiga och ursprungliga förrättningar, som höra samman med detta, har han skildrat med profetens allvar och konstnärens kärlek. Han var ingen partiman, ingen docerande moralist, men då han målade en naken kvinna, en grävande arbetare, en halvplöjd åker, ger han oss i alla dessa fall en övertygelse om att man står framför något verkligt värdefullt, och man erfar den underbara känsla av vällust och smärta i förening, som är de stora konstnärernas hemlighet att meddela, och häri ligger det djupa sammanhanget med Michelangelo och Rembrandt.

Lik dessa konsthistoriens störste uppträder Millet nästan utan direkta föregångare.

Nederländaren Pieter Brueghel d. ä., den s. k. Bond-Brueghel, hörde till de konstnärer Millet beundrade. Denne grundläggare av bondmålningen såg visserligen med en humoristisk blick på sina modeller, och humor tyckes Millet ha saknat nästan till fel, men bägge hade den djupt mänskliga blicken på ämnet.

Med bröderna Le Nains gedigna och allvarliga konst

— cle inledde bondmåleriet i Frankrike — har Millets en viss släktskap, i alla händelser står han dem närmare än Ostades eller Brouwers karikatyrartade om också alltigenom konstnärliga bondskildringar.

Sjuttonhundratalets sentimentala och oäkta folkbilder

— Greuze och liknande — stå så långt från Millets uppfattning som gärna tänkbart. Snarare skulle man då hos Chardin finna den rena luft, som utmärker Millets teckningar ur familjelivet.

Léopold Robert var under 1820-talet den franske målare, som sysselsatte sig med bondlivet men målade det med den opéra-comique-iscensättning tiden fordrade. Blygsamt förklarade Robert själv: Jag har velat söka en konstart, som man ännu ej kände, och denna konstart har blivit omtyckt, det är alltid en fördel att vara den förste. Léopold Robert är sålunda 1800-talets förste bondmålare till tiden, men hans kolorerade italienska teaterbönder ha nu huvudsakligen ett konsthistoriskt intresse. De posera på ett sätt, som kommer de tyska anekdotiskt skildrade bilderna ur bondlivet nästan att verka naturliga.

E. Meyerheim och den norskfödde düsseldorfaren A. Tidemand äro goda representanter för denna med Millet samtida riktning, vars ihålighet först blir riktigt tydlig, då man jämför deras tavlor med den store fransmannens.

Schweizaren B. Vautier och tysken L. Knaus ligga i konstnärlig kraft ej litet över de nyssnämnda, vilka de likna i ämnesval, men de äro dock artskilda från Millets oändligt mycket djupare konst.

Den som i Frankrike till en viss grad stod vid hans sida var Gustave Courbet. Dennes Stenknackande arbe/are väckte redan pa 1850-talet åtskillig förargelse och åsyftade också detta. Courbet var i motsats till Millet både politiskt och konstnärligt en partiman; och en önskan att förarga brackorna» framträdde i många av hans tavlor. De utgjorde dock med sina många konstnärliga förtjänster dessutom en välgörande protest mot det schablonmässiga i ämnesval och teknik. Helt visst framkallade Courbet genom sina yttranden och sin målning

den uppfattningen hos allmänheten, att det verkliga bond-måleriet vore förenat med politiskt revolutionära åsikter och syften. Detta är troligen den enkla förklaringen pä många angrepp mot Millet.

A andra sidan bör man också ihågkomma, att den strid, som stod om Courbets ämnen och om hans krav på verklighetssinne, ej så litet bidrog att öppna parisarnas ögon för den fredlige, djupsinnige verklighetsmålarer. i Barbizon.

Den vördnad och ödmjukhet inför ämnet, som tyckas vara nödvändiga för att tränga in i de stora hemligheterna, hade väl knappast Courbet. Millet åter besatt dessa höga egenskaper under hela sitt liv, och hans konst, som återger den alldagligaste verklighet, låter oss blicka in i de gator och i de skönheter, som omgiva oss men som vi utan hjälp ej varsebliva. Världen blir durchgöttert» som under antikens guldålder, men med i symfonien klingar också den djupa, allvarliga ton, som i det europeiska kulturlivet kom in med kristendomen.

Millet yttrade, att i konsten måste man släppa till sitt skinn- , måste släppa till hela sin personlighet. Och häri har han rätt. Vi som mottagare av hans konst kunna säga, att även smärtans dissonans måste höras i det stora konstverket, förjaga allt vekligt och ytligt och medverka, då själens alla strängar skola ljuda. Så är fallet i Millets tavlor.

Det ligger ett stycke världsförklaring i många av Millets målningar, och som sådana äro de helt säkert menade. Hur jordiska och materiella de än äro till sina ämnen, det första intrycket blir i alla fall alltid häpnad över det andliga innehållet, som strålar oss till mötes.3i. Stickande herdeflicka Målning i olja.

Laurin, Millet.

Här finnes ingen didaktisk pekpinne, inga lärda allegoriska spekulationer. »Det gamla vanliga» är uttalat med en röst och på ett sätt, som kommer en att blygas över sitt eget ytliga sätt att se på världen och naturen. Man kommer osökt att tänka på de gamla profeterna, som, skäggiga och långhåriga, i slitna mantlar talade ord, som

trängde till många hjärtan och kommo konungar att böja sina huvuden.

Millet hade sina fel som alla människor, men till och med denna lilla korta framställning av hans liv bör ha visat, att han även som personlighet ingav vördnad.

Millet var både blyg och blygsam. Då hans Angelus, vilken han ansåg vara en av sina bästa tavlor, år 1873 såldes för 50,000 francs, yttrade han, att det var för mycket betalt. Själv hade han fått nöja sig med ett par tusen francs, då han sålde denna tavla. Han hade troligen utan tillgjordhet känt sig illa berörd, om han levat, då den sedan steg till 800,000 francs.

Det ligger något tragikomiskt i att dessa enorma summor nämnas i sammanhang med Millet. Han, som ej kunde sköta pengar, som hade små behov, som ej tyckte om lyx, skulle genom dessa små tavlor av grävande och svettiga bönder, av bondflickor, som ej en gång voro vackra, skapa stora förmögenheter och få millioner att rulla. Han, den enkle mannen i träskor, målade tavlor, for vilka den franska staten förgäves skulle bjuda över en halv million. Detta hör till den historiens ironi, över vilken man allt efter temperament förargas eller småler. Millets tavlors köpvärde blir troligen alltid ett intresse för millionärer och mycket rika museer, deras konstvärde rör däremot alla.

32. Korpsvärmen. La nuée de corbeaux. Teckning av Millet.

Bland de franska bondmålare, vilka verkade samtidigt med Millet, märkas Jules Breton, vilkens bondflickor, som Millet sade, »voro. för vackra för att stanna på landet». Breton var just en av den sorts förståndiga och korrekta målare, vilkas verk av »måttfulla» konstgranskare och av publiken framhöllos som det rätta gentemot Millets »överdrifter».

Direkt påverkad av Millet är Bastien-Lepage, som i sina bondbilder både vackert, sant och gripande skildrar arbetets tunga och hetta. Lhermitte var vid 1900-talets ingång väl den grundligaste bondmålaren av den Milletska sorten. Hans tavlor ha dock något torrare ochIO



mera prosaiskt än mästarens, vilkens storhet just består i att han är djupt personlig och därför oefterhärmlig.

Starka intryck från Barbizon medförde också Berlin-målaren Max Liebermann, vilken för Tyskland betydde det realistiska genombrottet. Bland svenska målare vet jag utom Karl Nordström knappast någon, som kan sägas påminna om Millet. I Nordströms kolteckningar ligger ej sällan en manlig melankoli, som — hur personlig den än är — leder tanken till den store mästaren i Barbizon.

* *

*

Millet har knappast målat någon tavla med religiöst ämne, och ändå ger hans konst ett så starkt religiöst intryck. Han har målat arbetets höga visa, och ända går det genom alla hans tavlor en stämning av högtidlig frid. Utan trångsinthet, utan partisinne, glädjande sig ät det sköna från alla tider, arbetade han på att visa bondeståndets naturliga höghet. Själv av bondesläkt, arbetade han med en bondes allvar och ihärdighet. Han gick lika litet ur vägen för mödan som för smärtan, och kanske ha hans tavlor just därigenom det äkta mänskliga drag, som gör dem på det djupaste och innerligaste sätt — dyrbara.

Litteratur.

Henry Marcel, J. F. Millet. Paris 1904.

Walther Geksel, Millet und Rousseau. Bielefeld und Leipzig 1898. Julia Cartwright, J. F. Millet, his Life and Letters. London. Alfred Slnsier, J. F. Millet. Paris. Arsènk Alexandre, J. F. Millet. London. Richard Muther, J. F. Millet. Berlin.

Skämtbilden

och dess historia i konsten. Andra upplagan. Kr. 15:—, inb. 17:—.

Kulturhistorisk bilderbok 1400—1900. Kr. 19:—, inb. 23:—.

Våld och Väld

Nationalistiska och revolutionlra rörelser i Frankrike. Tredje upplagan. Kr. ia: —, inb. J5:—.

Sverige genom k o n s t n är s ö g o n

Med talrika reprodaktioner efter taylor ar vira förnXmsta konstnlrer. Kr. 3:25, inb. 4:50. Finnes även i tysk och engelsk upplaga.

Stockholm genom konstnärsögon Med talrika reproduktioner efter tavlor »t våra förnämsta konstnlrer. Kr. 3:25, inb. 4:50. Finnes även i tysk och engelsk upplaga.

Svensk självprövning Tredje upplagan. Kr. 1:50, inb. 2:75.

Ros och Ris

Frin Stockholms teatrar 1903—1913. Kr. 13:50, inb. 15:—.

Folklynnen Sjunde upplagan. Kr. 9:75, inb. 12:50.

Kvinnolynnen Femte upplagan. Kr. 2:25.

Alla ha rätt

samt andra uppsatser med anledning av världskriget. Tredje upplagan. Kr. 3:75.

P. A. NORSTEDT SÖNERS FÖRLAG

PRIS j KR. jo ÖRE

MMTIOT STHM ma 175»*